

УДК 811.111

АНГЛОМОВНІ ТА УКРАЇНОМОВНІ МЕДИЧНІ ВЕБ-САЙТИ: ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ. ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРЕКЛАДУ

Радецька С. В., Туряниця К. С.

Переклад будь-якої медичної літератури – дуже кропітка праця. Перекладач повинен бути обізнаним у цій галузі та намагатися відтворити текст оригіналу не тільки правильно, але й зробити його зрозумілим для майбутнього читача, тому питання адаптації грає чималу роль у цьому процесі. Оскільки всесвітня мережа Інтернет набула надзвичайної популярності, дуже важливо розміщувати на веб-сайтах достовірну, правильно перекладену та зрозумілу інформацію, яка стосується такого важливого аспекту нашого життя, як здоров'я.

Ключові слова: медицина, медична термінологія, переклад, медичні веб-сайти, прагматична адаптація перекладу

Перевод любой медицинской литературы - очень кропотливый труд. Переводчик должен быть сведущим в этой области и пытаться воспроизвести текст оригинала не только правильно, но и сделать его понятным для будущего читателя, поэтому вопрос адаптации играет немалую роль в этом процессе. Поскольку всемирная сеть Интернет приобрела необычайную популярность, очень важно размещать на веб-сайтах достоверную, правильно переведенную и понятную информацию, которая касается такого важного аспекта нашей жизни, как здоровье.

Ключевые слова: медицина, медицинская терминология, перевод, медицинские сайты, прагматическая адаптация перевода

Translating any medical literature is very hard work. Translator must be well-informed in this area and try to reproduce the original text not only correctly, but also make it clear for future readers, that is why the adaptation plays a significant role in this process. As the worldwide network Internet has become enormously popular, it is important to place reliable, properly translated and understandable information concerning such an important aspect of our lives like health on its websites.

Key words: medicine, medical terminology, translation, medical sites, pragmatic adaptation of the translation

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ): "Здоров'я – це стан повного фізичного, психологічного та соціального благополуччя" [2]. Організм людини – це складний механізм, який іноді, на жаль, виходить з ладу. Саме тому медицина є дуже важливим аспектом нашого щоденного життя. На сьогоднішній день існує безліч джерел інформації, які стосуються медицини та здоров'я. Одними з таких є медичні веб-сайти, яких є сотні й тисячі у просторах мережі Інтернет. Як правило, вони містять різні статті про хвороби та їх лікування, новини про розвиток медицини та різноманітні інновації у лікуванні, інформацію про ліки та їх вживання тощо. Зрозуміло, що всі жанри текстів з цієї тематики міститимуть медичну термінологію.

Медична термінологія є сукупністю слів і словосполучень, що позначають медичні наукові та технічні поняття і використовуються для здійснення комунікації в галузі охорони здоров'я. Вона поділяється на такі види, як анатомічна і гістологічна номенклатура, патолого-анатомічна, патолого-фізіологічна й клінічна терміносистема та фармацевтична термінологія. Розвиток науки призводить до постійного збагачення словникового запасу сучасних англійської та української мов. Розвиток інформаційних технологій, поглиблене вивчення захворювань, синдромів та симптомів і способів їх лікування впливають на появу нових лексичних номінацій для обміну медичною інформацією у сфері охорони здоров'я.

Медична термінологія являє собою окремий пласт лексичного фонду, який через свою специфіку займає особливе місце в лексичній системі мови. Характер-

ною особливістю є розширення міжнародного пласту як наслідок взаємодії різних мов через потребу в спілкуванні лікарів та медичних працівників. Інтернаціоналізація медичної термінології відбувається постійно, особливо в останні десятиліття.

Для європейських мов джерелом нової термінології є, перш за все, англійська мова. Маючи багато спільного з термінологією природничих наук, медична термінологія, тим не менш, володіє своїми специфічними особливостями:

- основу медичної термінології складають запозичені греко-латинські терміни або терміни, створені штучно з греко-латинських терміноелементів. Як в англійській, так і в українській мові обсяг термінів, створених на базі класичних мов, сягає 90 і більше відсотків [5]. Анатомічна та гістологічна номенклатури, що входять до складу медичної термінології, складені цілком латинською мовою, на основі його алфавіту, фонетики та граматики.

- більшість медичних термінів є інтернаціональними, оскільки греко-латинські терміни лежать в основі медичної термінології практично всіх європейських мов. Створення термінів з класичних терміноелементів призвело до того, що медичні терміни мають високий ступінь вмотивованості і є семантично прозорими.

- низка спеціальних виразів у фаховій мові медика любої країни вживаються тільки латинською мовою. Наприклад: *per os, in vivo, in vitro, per rectum* тощо.

- Яворський О. Г. у своїй роботі зазначає, що значною мірою поповнення термінології відбувається з використанням епонімічних термінів (епонім – назва поняття, явища чи методу по імені людини, що вперше виявила або описала їх). Слід пам'ятати, що нерідко в національній медичній літературі можуть використовувати спрощені або, навпаки, ускладнені епонімічні назви; у ряді випадків взагалі відбувається заміна прізвища. Наприклад: *Cushing's disease* – хвороба Іцэнка-Кўшинга; *Cori's disease* – хвороба Форбса; *Duhring's disease* – хворобливий поліморфний дерматит Брока.

Переклад медичних текстів – дуже затребуваний вид перекладу, але в той же час, один із найскладніших та відповідальних. Цей вид перекладу означає абсолютне розуміння перекладачем тексту оригіналу, кропітку працю зі словниками та довідниками, а також постійні консультації з професіоналами цієї галузі.

Серед переваг цього виду перекладу є наявність додаткової інформації – у вільному доступі існує велика кількість інформаційних джерел у мережі Інтернет, словники, довідники, періодичні видання, до яких перекладач може звертатися під час роботи. Отримані знання з різних питань щодо здоров'я не завадять і у повсякденному житті перекладача, а можливо, колись навіть стануть у нагоді.

Серед недоліків треба зазначити величезну відповідальність та тяжкість роботи, адже медичні тексти містять безліч латинських назв, скорочень, а також, беручи до уваги швидкий розвиток медицини, нові слова і терміни з'являються чи не щодня, на відміну від появи новітніх словників, що містять ці терміни. Наприклад, широковживане словосполучення "клінічний аналіз крові" зазвичай перекладають як "*blood test*" або "*blood analysis*", що є в корені невірним. Відповідником словосполучення "клінічний аналіз крові" є англійське "*complete blood count*" або "*CBC*", яке включає визначення цілком конкретних показників крові, таких як рівень гемоглобіну, кількість еритроцитів і лейкоцитів тощо. У свою чергу поняття "*blood test*" або "*blood analysis*" є більш широкими і потребують у тексті подальшого уточнення щодо типу обстеження: *Blood chemistry tests or Basic Metabolic Panel (BMP) – Blood Glucose, Electrolytes...*; *Blood enzyme tests – Troponin, Creatine Kinase*; *Blood tests to assess heart disease risk* тощо. Не можна забувати і про хибних друзів перекладача. Наприклад, українським еквівалентом англійського терміна "*angina*" є не "ангіна", а "стенокардія, біль у грудях". Або англійський термін "*cellulitis*" – не "целюліт", а "флегмона", "панікуліт"; "*gland*" перекладаємо як "залоза", а не "гланд" (tonsil).

Окремо необхідно виділити вживання в англійській мові аббревіатур і скорочень, які українською перекладаються, як терміни. Наприклад, *LK* – це *ліва нирка*, *LN* – *рідкий азот*. Або ж навпаки, деякі аббревіатури перекладаються звичайними словами: *a.c.* – *до вживання їжі*, *b.i.d.* – *двічі на день*. Ряд широко вживаних у англійській медичній літературі аббревіатур потребує уточнення контекстом, оскільки в залежності від останнього може означати різні поняття, наприклад: *IVP (Intravenous pyelogram)* – метод обстеження в урології; або ж *IVP (Intravenous Push)* – струминне внутрішньовенне введення.

Отже, перекладач медичних текстів повинен чітко орієнтуватися у цій галузі та вміти виділяти неоднозначні терміни. Переклад текстів медичної тематики завжди потребує корегування та консультацій з фахівцем.

Як уже зазначалося нами вище, медичні веб-сайти бувають різні та можуть містити різний контент:

- 1) медичну документацію (епікризи, виписки, історії хвороби, результати лабораторних та інструментальних обстежень, протоколи операцій, висновки фахівців);
- 2) документації з клінічних досліджень лікарських препаратів (договори про проведення клінічного дослідження, протоколи досліджень, брошури досліджень);
- 3) фармацевтичну документацію (анотації лікарських препаратів, листки-вкладки, інформацію для лікарів і пацієнтів, документацію з контролю якості);
- 4) документацію до медичного устаткування й інструментарію (інструкції з експлуатації, посібники, описи, рекламні матеріали, каталоги, презентації);
- 5) науково-популярну літературу з медицини;
- 6) наукову медичну літературу (наукові статті, матеріали конференцій, огляди, автореферати, дисертації, монографії, довідники, посібники, навчальні посібники для лікарів і студентів медичних вузів).

В залежності від цього, може вживатися різна лексика та різні терміни – від загальнонаукових до вузькогалузевих. Зазвичай такі сайти мають однаковий інтерфейс для будь-якої мови (мова змінюється за допомогою перемикача) або ж на сайті викладені різні матеріали та їх переклади для скачування. Окрім цього, існують сайти, що містять збірки періодичних видань та їх перекладів, доступних для скачування, але зазвичай не всі з них є безкоштовними.

Дуже часто сайти клінік та фармацевтичних компаній розміщують не тільки інформацію про свої послуги, а й додаткову корисну інформацію про здоров'я, догляд за хворими, профілактику хвороб, новини про розвиток медицини та фармації. Це є маркетинговий хід, за допомогою якого привертається увага споживачів та потенційних клієнтів. Звісно, викладення інформації різними мовами приверне увагу ще більшої кількості людей. Варто зазначити, що якщо цільова аудиторія говорить іншою мовою, а також має специфічні особливості соціокультурного середовища, то зміни, внесені перекладачем у текст перекладу з метою домогтися необхідної реакції з боку цільової аудиторії є прагматичною адаптацією. Аналіз відомих медичних веб-сайтів (<http://www.who.int>, <http://uacm.kharkov.ua> та ін.) показав що у текстах часто робляться певні зміни для кращого сприйняття носіями різних мов.

Деякі з термінів мають кілька можливих варіантів перекладу, але для кращого сприйняття українським читачем використовується слово-еквівалент, більш притаманне українській мові [6]. Наприклад, *nervus vagus* – *вагус*, *блукаючий нерв*; *extensor muscle* – *екстензор*, *розгинач*, *м'яз-розгинач*; *brachydactyly* – *брахідактилія*, *короткопалість*; *intestinal gland* – *кишкова крипта*, *залоза Ліберкюна*; *haemopoiesis* – *гемопоез*, *кровотворення*; *cerebrospinal fluid* – *цереброспинальна рідина*, *спинномозкова рідина*.

Відомо, що у загальнонавжіваній лексиці синонімія відображає багатство мови у виборі лексичних засобів, але у термінології вона є небажаною [6]. Так, у медичних словниках знаходимо багатокомпонентні синонімічні ряди: *абдомінальний*, *вентральний*, *целиакальний*, *черевний*; *злаякісність*, *малієнізація*, *малієнітет*, *перніціозність*; *базаліома* – *базальноклітинний рак*, *базальноклітинна епітеліома*, *коріумкарцинома*, *шкірний карциноїд*, *улькус роденс*. У науково-популярних жанрах текстів можна допускати вживання одного, максимум двох синонімів до терміну, якщо зміст тексту при цьому залишатиметься повністю зрозумілим та доступним, наприклад, *грип* – *інфлюєнца*; *пухлина* – *утворення*. У науковій літературі та в документації синоніми неприйнятні.

Розглянемо переклад медичних інструкцій. Зараз спостерігається стійка тенденція до обрання "короткого" шляху зближення двох лінгвістичних систем. Перекладачі часто зупиняють свій вибір на формальних лексичних прийомах трансформацій: транскрипції, транслітерації і калькуванні. Переваги цих типів трансформацій очевидні: стислість, однозначність, очевидність. Наприклад: *gingivitis* – *гингівіти*, *tonsillitis* – *тонзиліти*, *biotechnological drugs* – *біотехнологічні ліки*, *smart pill* – *розумна таблетка*. Деякі власні назви, наприклад назви мікроорганізмів та вірусів, відтворюються за традицією і перекладу не підлягають, тому у тексті перекладу

зберігаються в оригіналі: *Candida albicans*, *Pseudomonas*, *Proteus*. Як правило, це латинські назви.

Деякі сайти містять описи препаратів, які мають одну і ту саму діючу речовину, але мають різні назви (це зумовлено сучасними маркетинговими стратегіями з метою максимально ефективною промоції препаратів власного виробництва і отримання фармацевтичними компаніями якнайбільшого прибутку. В цьому сенсі наразі всі медичні препарати мають на своїй споживчій тарі 2 назви: торгову назву лікарського засобу (брендову), яка вказується крупним шрифтом і є захищеним торговим знаком і міжнародну непатентовану назву (англ. *International Nonproprietary Name*, скор. *MНН*). Наприклад: *Кетонал* – *Ketoprofen*, *Біпролол* – *Bisoprolol*, *Севоран* – *Sevoflurane*.

Тобто, у процесі роботи перекладач повинен здійснити додатковий пошук інформації для уточнення міжнародної непатентованої назви та відомих потенційному читачу брендів найменувань ліків, які вживаються у мові перекладу. Читач, у разі потреби, також може відшукати назву в оригіналі та перекладі, щоб впевнитися, що мова йде про один і той самий препарат. Наприклад загальновідомий препарат аспірин (міжнародна непатентована назва – ацетилсаліцилова кислота) має у світі сотні брендів назв, таких як *Zorprin*, *Тромбо АСС*, *Кардіаск*, *Упсарин* та інші, які українському пересічному читачу можуть бути абсолютно незнайомими.

Отже, переклад будь-якої медичної літератури є кропіткою працею. Перекладач повинен бути обізнаним у цій галузі та намагатися відтворити текст оригіналу не тільки правильно, але й зробити його зрозумілим для майбутнього читача, тому питання адаптації грає чималу роль у цьому процесі. Оскільки всесвітня мережа Інтернет набула надзвичайної популярності, дуже важливо розміщувати на веб-сайтах достовірну, правильно перекладену та зрозумілу інформацію, яка стосується такого важливого аспекту нашого життя, як здоров'я.

Література

1. Англо-Український ілюстрований медичний словник Дорланда. У 2-х томах / П. Джуль, Б. Зіменковський. – Львів: Наутілус, 2002. – 2688 с.
2. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела:
<http://www.who.int/ru/>
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
4. Кириллова Т. С. Проблемы формирования научной терминологии (на материале названий медицины и экологии) / Т.С. Кириллова – М.: Дискурс, 1999. – 238 с.
5. Корнейко І. В. Труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини) / І. В. Корнейко // Викладання мов у вузі на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. – Вип. 6. – Х., 2002. – С. 224 – 229.
6. Місник Н. Нормативний аспект терміносфери медичного тексту [Текст] / Н. Місник. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела:
<http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1058>
7. Яворський О. Г. 806 клінічних епонімичних синдромів із симптомним та авторським показниками / О. Г. Яворський. – Л.: Камула, 2006. – 304 с.